

ЦЕНА:

За Србију на годину	6 динара
на пола године	3
За стране земље на годину	9

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ

КАЛДРМИСАЊЕ БЕОГРАДСКИХ УЛИЦА

Комисија одређена актом Господина министра грађевина од 1. новембра 1900 године Бр. 9639 којој је било стављено у задатак, да поднесе предлог за најрационалније патосање београдских улица, пошто је проучила постављена јој питања поднела је господину министру под 15 марта 1901 године по томе предмету своје мишљење у следећем:

„Калдрмисање вароши долази у ред најважнијих општинских радова. Оно је од значаја не само по саобраћај, већ дубоко засеца и у игијенске прилике становништва. А у општинама које збиљски настојавају, да им је калдрма у улицама увек у исправном стању, питање ово и са економског гледишта заслужује, да му се поклања најозбиљнија пажња, јер су новчани издаци за грађење и издржавање калдрме толики да ангажују знатан део општинског буџета. Захтеви саобраћаја и игијене с једне стране, а финансијски обзир општинских уирава с друге стране, узрок су што је питање о калдрмисању улица мање или више на дневном реду у свима већим варошима и што се годинама чине штудије и разни покушаји, како у погледу материјала тако и у погледу саме израде. А општа је тежња да се погоди такав начин саобраћајне и игијенске прилике, а у исто време би и општинској каси олакшао.

И на решењу питања о калдрмисању улица у Београду рађено је до сада више пута. Питање је то претресано у разним комисијама; али је по њима стварно веома мало или ни мало рађено.

Приликом претресања овог питања ова је комисија имала при руци извештај, који је израђен од чланова једне стручне комисије за калдрмисање улица и још 1889 год. поднет је општини београдској. У овом извештају свестрано је проучено то питање и изнесени су предлози не само чисто техничке природе, већ је показана и приближна цифра, коју би општина сваке године имала у своме буџету да предвиди за калдрмисање улица. Ми налазимо да је овај извештај испрпан и да се у њему налазе готово у свему одговори и на сва питања, која су садањој комисији постављена. Тиме је рад ове комисије знатно олакшан, јер су излагања у томе извештају тако изцрпна, да је ова комисија пошто је тај извештај проучила решила, да се он сматра као саставни део овог извештаја. Са обзиром на искуство, које је стечено у разним варошима на страни за последњих 12 година у погледу употребе разне врсте калдрме, као и с обзиром на боље познавање

места за добијање потребног камена из Србије, комисија је сматрала за потребно да поменути извештај из 1889 год. допуни.

I. О Избору камена

За избор камена од пресудног је значаја поред његове ваљаности још и даљина транспорта као и сам начин преноса. С тога смо ми, при оцењивању камена, који се може узети у обзир имали на уму само онај, који није сувише удаљен од Београда, како његов транспорт не би био скуп.

A. Еруптивне стене.

1. *Ламирофири*. — У атару села Рипња има на више места тих значајних еруптивних стена, које се у извесним варијетима могу препоручити за београдску калдрму као материјал, који је чвршћи од кречњака и за калдрму мало погоднији од гранита (са мање чврстине).

2. *Фонолиш*. — Истог значаја је и појава те стене у селу Раковици према Кошутњаку.

3. *Микрогранулиш*. — Има у околини Београда и тих стена, али су оне у тањим жицама и неподесне за експлоатацију. Најзначајнија је њихова појава код Цепа у врањском округу, где читаве масиве састављају.

Те стене дакле су добар материјал за грађевине, али њихова издржљивост у погледу на грађење калдрме није опробана, те нам је тешко у томе погледу дати прецизно мишљење.

4. *Андензиш*. — Код Добре на Дунаву има тих стена које су се показале као одличан материјал за грађење калдрме.

5. *Базалт* има у Нишком округу код села Островице и Сићева (св. Петка на Нишави). Моћност слојева њихова није довољно испитана, као ни употребљивост тога камена за калдрмисање улица. Иначе се базалти према каквоћи могу препоручивати за ту циљ.

6. *Трахитних стена* има врло много по Србији и то одличног квалитета, али се због удаљености од Београда мало њих могу употребити изузев можда трахитних масива у врањском округу а донекле и многих одличних трахитних стена у Ибарској долини и изнад Краљева.

B. Седиментарне стене.

У околини Београда као најзначајнији камен за грађење калдрме до данас, а можда и за велику већину улица још за дуго и у будуће јесу *каллошкински кречњаци* разног квалитета. Ти кречњаци састављају читава брда, имају знатну чврстину (669 до 1113.) лако се обрађују и ако се пажљиво одбијају могу дати осредње добар камен за калдрму. Факат је неоспоран да

се кречњаци из Топчидера и Раковице и даље околине београдске морају још за дуго из многих — а нарочито финансијских обзира — задржати као подесан и сразмерно јефтин камен за тако многобројне споредне београдске улице.

Али треба имати стално па уму, да су ти кречњаци разног квалитета. С тога их ваља одбирати или бар класификовати на више врста према њиховој употребљивости с погледом на величину саобраћаја. Међу свима кречњацима најбоље су врсте (као што је н. пр. раковички), који се одликују једром хомогеном структуром и те би се према потреби могле задржати за извесне улице и мало живљег саобраћаја.

Међу тим варијетети бречијастог састава и испресецани калцитним жицама, а нарочито још ако садрже металних минерала (пирита) престављају лошије врсте, које би требало избегавати бар за улице са живљим саобраћајем. Кречњаке са глиновитим напрелинама треба са свим одбацити из употребе.

Најпосле ваља нам нагласити, да се и сви остали кречњаци, који се по Србији често у великим масама налазе, по својим општим особинама врло мало разликују од кречњака из околине Београда. И по томе за кречњаке из веће даљине могли би рећи, да би имали исти квалитет само по скупљој цени. Једино још што би могао доћи јурски кречњак са гребена Д. Милановца који се нарочито одликује својом хомогеношћу и знатно већом чврстином (од 1212—1429) у поређењу са осталим нашим млађим кречњацима.

Пешчари. И те стене налазе се веома често у Србији и то у знатним масама, али је само на неколико тачака отворена експлоатација тога иначе за грађевинске цели врло корисног камена. За калдрму — односно за тротоаре — могу се узети једино у обзир само они пешчари, који се одликују својом чврстином и компатношћу, а тако исто потребно је, да им је и порозност што мања. Крупнозрни варијетети обично су мање чврсти а више порозни, те подлеже након кратког времена тоталном распадању. Нама су познати пешчари из околине Пирота, затим из села Трепче, близу Чачка и код св. Петке близу Параћина, Темнишки пешчар и из Остружница. На свима тим местима врши се и експлоатација, а пиротски пешчари ушли су већ и у употребу за грађење тротоара у Београду. Међу тим обради тих пешчара као и квалитету њиховом имало би много што шта да се добаци. Ми ћемо истина потврдити, да све поменути локалности имају и пешчари са одличним особинама у многоме погледу; али морамо напоменути, да њихова

досадања практична примена није пожелела велике успехе. Ми не можемо истаћи ни један наш пешчарски тротоар, као угледни образац, док смо често налазили неправилно обрађене и рђаво сложене плоче. А није редак случај био, да смо само након две године по изради тротоара — место плоча могли приметити гомиле песка! Свему је томе узрок — поново истичемо те рђаве особине пешчара — у опште не толико алкавост у обради његовој колико до небрижљивог одбирања материјала. Свакојако потребно је предузети врло пажљива испитивања ових пешчара, пре него што се коначно одлучимо на избор њихов за грађење тротоара, потискујући за свагда кречњачке плоче из досадање велике употребе њихове.

У вези са питањем за грађење тротоара наглашујемо, да се поред пешчара за многе улице мањег саобраћаја кречњачке мале коцке могу и даље употребљавати.

Материјала за макадам у околини Београда нема од онога квалитета, који би задовољавао све услове за постојан макадам. У том погледу не преостаје нам ништа друго но и даље употребљавати ломљен кречњак. Али би било од значајне користи испитати издржљивост од еруптивног камена, које смо напред побројали из околине Београда. Има разлога очекивати, да би ова друга врста била боља од досадањих кречњачких макадама. Ломљени кречњак могао би се иначе згодно употребити за подлогу калдрме — нарочито у улицама где је живљи саобраћај и постојанија подлога потребна.

Као врло добар материјал за макадам можемо препоручити моравски кварцни шљунак и онај из крагујевачког округа, којим се друмови у томе округу посипају.

Овај материјал — разуме се — само у толико може да дође у комбинацију у колико задовољава онај захтев о јефтинићи транспорта.

Песак. — На првом месту ваља једном за свагда одбацити ситан дунавски и савски песак из употребе. За сада долазе у комбинацију само моравски и колубарски песак, па онда дрянски и смедеревски. Песак са зрнима неједнаке крупноће ваља решетати и класификовати по величини зрна за постелеу или подлогу калдрме, као што је н.пр. моравски. Колубарски је песак згодан само за подлогу калдрме и то по претходном испирању или решетању.

То је у главном камен, који би могао да се употреби за калдрмисање улица у Београду. Коју од напред изложених врста камена — треба за Београд препоручити не можемо овако унапред рећи. За правилну оцену тога камена, потребно је, да се изврше пробе, а на начин као што је то комисија изложила Господину Министру у засебном акту. Тек по резултату тих проба биће могуће одредити врсту камена, као и класификацију његову. А при класификацији треба имати на уму, да најчвршћи материјал у већини случајева није и најбољи за калдрму; врло тврда врста камена обично се под саобраћајем углади и на површини заокругли, те с тога таква калдрма постаје за саобраћај неугодна. У ту врсту камена долазе обично базалти, неки гранити и многе врсте порфира. Далеко су боље у томе погледу мање чврсте врсте камена, где долазе неки порфири, грауваке и угљенасти пешчари. О свему томе најбоље се искуство добија, ако се при испитивању камена не ослоњемо само на пробе вршене у лабораторијуму, већ упоредо чинимо покушаје калдрмишући поједине улице живљег саобраћаја и то нарочито оне које су у нагибу (као улица Милоша Великог од Академије до Лондона) — разним материјалом у појединим партијама једно до друго тако, да све врсте камена буду што је могуће више под истим приликама.

II. О врсти калдрма

А. Коловсз

1. Од свију врста калдрме и данас је још у највећој употреби калдрма од отесаног камена и то на подлози од шљунка.

Према прикупљеним подацима из 97 немачких градова, који броје преко 30.000 становника, износи укупна површина улица без тротоара 57,294.497 м². Од те површине калдрмисано је отесаним каменом на чврстој подлози 4,161.596 м² или око 7·2% од укупне површине; од тога је само у Берлину око 3%. Отесаним каменом на подлози од шљунка 21,208.834 м² или око 37%; компривованим асвалтом: 2,676.667 м² или око 4·8% а на сам Берлин долази 2·7%; од дрвета 270.530 м² или око 0·5%. Са осталим врстама калдрме а највише у облику шосеа: 28,976.567 м² или око 50% од целокупне површине.

За калдрму од тесаног камена ваља имати на уму, да је камење правилно обрађено и добро међу собом у калдрми спојено, тако да саставци буду што мањи. Обрада камена треба да је таква да што више одговара паралелопипеду са правим угловима и равним површинама.

Величина појединих каменова зависи од каквоће материјала. Професор Дитрих препоручује ове димензије:

За камен са отпорном моћи при притиску од 1200 $\frac{\text{кгр.}}{\text{см.}}$ 10^b; 22·5^l; 15^h см.

За камен са отпорном моћи при притиску од 800—1200 $\frac{\text{кгр.}}{\text{см.}}$ 10^b; 22·5^l; 20^h см.

За камен са отпорном моћи при притиску од 800 $\frac{\text{кгр.}}{\text{см.}}$ { 12^b; 25^l; 20^h см.
18^b; 18^l; 18^h см.

У рајнским варошима и неким суседним још 1886 год. постигнут је и у неколико изведен споразум за увођење једнообразности у величини камена за калдрму. За базалте и сличне чврсте стене усвојен је нормалан формат од 10×10×16 см. У особеним случајевима дозвољено је

ПОДЛИСТАК

ЖИВОТ И ВЛАДАВИНА СТЕВАНА ДЕЧАНСКОГА

НАПИСАО
МИЛОШ Л. ЗЕЧЕВИЋ

(2)

Дакле ни страначки разлози нису могли бити узрок онаком заузимању наших калуђера, а тако исто нема озбиљних разлога мислити да их је могло на то навести како обећање од стране Стеванове, — јер, једно, нико их није обилатије награђивао од краља Милутина, а друго, по чему би свештенство било уверено да би Стеван — коме, као незаконитом наследнику, није поуздано да ће допасти престо — могао и испунити оно што обећа? Доцније, када буде реч о повратку Стеванову из Цариграда, говориће се опширније о разлозима који су руководили краља Милутина и српско свештенство да позову Стевана у Србију, а сада ће се само напоменути да је сасвим природно да су Давило и Никодим желели и наваљивали да се Стеван врати у Србију као једини, од све Милутинове мушке деце, прави наследник српскога престола.

Познато је како је у Србији, након смрти краља Милутина, настало нередовно стање.

Откуда такво стање да се тада јави, говориће се доцније, а сада ће се напоменути да је између свију разлога, питање о наследнику било најзначајније. Али питање о наследнику није настало зато што није било никога ко би заузео престо, него на против, зато што су се јавила три престолонаследника: Стеван и Константин, синови Милутинови, и Владислав, син краља Драгутина. Само се за Владислава поуздано зна да је законита рода, те је по томе а и по ранијем уговору између краља Милутина и краља Драгутина несумњиво имао најпрече право на српски престо; па бисмо имали доста разлога очекивати да Владислав и Милутина наследи, и да га српска властела и српско свештенство као законитог наследника и прими, јер је онима другима порицано право наслеђа ради незаконитости њихова рођења. Али на крају није било како би, по мишљењу странаца сагременика, требало да буде. Српска властела и свештенство — ако не листом а оно у већини јамачно — остављају и Константина и Владислава, па прилазе Стевану, кога месец дана након очеве смрти свечано крунишу и прогласе краљем и ако је он како се мисли као и Константин незаконитог рода.

Сем тога видимо да бугарски цар Смиљац даје Стевану своју кћер за жену, затим — пошто је Стевану прва жена умрла — видимо да Стеван ради да се

ожени Ђерком тарентскога кнеза Филипа. Пошто Стеван не успева да се ожени Филиповом Ђерком он успева да се 1325 године ожени Маријом, Ђерком солунскога севастократора Јована Палеолога а синовцем цара Андроника II. Могло би се рећи да преговори Стеванови са Филипом Тарентским баш зато нису успели што је Филип дознао да је Стеван незаконита рода. Ова је напомена доиста оправдана, али зар би се могло претпоставити да Филип Тарентски, који је, као што ће се доцније видети, водио рачуна о догађајима и стању на Балкану, није знао и раније оно што је папа знао у Авињону. Али и нека би било да је Филип тек доцније дознао да је Стеваново рођење незаконито, ипак то не би могао бити једини разлог да ова два владара не постану род, пошто је папа био својим посланицима заповедио да Стевана прогласе законитим наследником његова оца. Дакле прави узрок да се српски и анжујски двор не сроде није у незаконитости Стеванова рођења, већ су то биле — као што ће се доцније видети — папине погодбе које Стеван, и да је хтео није могао испунити. Али, речено је већ ако није успео да се ороди са поноситом анжујском кућом из Италије, Стеван је успео да се ороди са погоспству још поноситијом и погоспству још значајнијом кућом Палеолога из Византије.

камење величине $12 \times 18 \times 16$ као и мање $8 \times 16 \times 16$.

Делити камење у погледу величине формата на што мање врста пробитачно је са економског и финансијског гледишта јер у колико има мањи број разних формата у толико се више може очекивати развитак камене индустрије и нижа цена камена.

На цену камена може повољно утицати и порудбина потребног камена за 2—3 године у напред. А у већини случајева цена камену скаче са повећавањем ширине његове; с тога се препоручује узимати што уже камење, а у улицама са падом то је и неопходно потребно. Ту се препоручује да ширину камена не треба узети већу од 8 см.; у опште можемо рећи да од 15 см. не треба никако већу ширину узимати.

Граничне вредности су за дужину и висину 24 односно 18—20 см.; преко ових димензија не треба прелазити.

Редови калдрме да се постављају стално управно на осу улице. На раскрсницама управљати се према саобраћају, тако да и овде редови и калдрме леже управно према правцу јачег саобраћаја.

При грађењу калдрме треба камење усађивати у нарочиту подлогу која испуњава т. зв. постељу коловоза. Површина постеље да има исти облик, који се усвоји за горњу површину калдрме. Дубина постеље удешава се тако, да од горње површине калдрме до дна подлоге има 40—45 см. Подлога да буде од крупнијег шљунка или ломљеног камена у слоју 20—25 см. а преко истог треба разастрети слој оптрог песка у висини 10 см. доста је и 5 см. У овај слој усађује се камен калдрме. То се камење не полаже одмах на висину, коју треба доцније у коловозу да заузме, већ за 4—6 см. више, те да се после сабијањем маљевима дотера на прописну коту. Камење треба усађивати што боље једно уз друго са што ужим

саставцима, а ове испунити општрим песком — или — што је још боље — асфалтом.

2. *Калдрма од ломљеног камена.* За ову врсту калдрме имали би да додамо ранијем извештају још само ово: избор формата ваља оставити предузимачу са једним ограничењем да, ако је камен чвршћи горња површина има најмање 144 кв. см., а ако је мекши, то опет сваки камен има горњу површину најмање 160 кв. см. велику. Висина чвршег камена најмање 15, а мекшег најмање 18 см. Доња површина најмање $\frac{2}{3}$ од горњег.

3. *Пресовани асфалт.* И о овом начину патосања поменутој комисија од 1889 год. изнела је своје мишљење а ми ћемо овде исто само да допунимо са обзиром на искуство, које је од тога доба до данас у овоме погледу стечено.

Пре употребе асфалта за патосање улица потребно је прво да се реши питање, да ли су падови улица такви да ће постављање асфалтских коловоза бити могуће. Као што је искуством доказано асфалтом могу се патосати само оне улице чији подужни падови достижу максимални нагиб 1:70. Но и ако у којој вароши и има улица, које би овај захтев задовољавале, но њихов број према целокупном броју улица — био би незнатан, то се у таквом случају не може препоручити патосање тих улица асфалтом и то са ових разлога:

а) Теглећа стока може да се навикне на сигурно кретање по асфалтском коловозу, само тада, ако је број таквих улица већи тако, да се стока што више креће по асфалтској површини. У варошима где је број оваквих улица мали, стока чешће пада; ово нарочито вреди за коње, јер се исти увек са већом брзином крећу а отуда је падање опасније.

б) Како се улице каменом калдрмане теже одржавају у чистоћи због великога броја саставака у које запада

прашина и блато, то се ова нечистоћа коњима и колима одавде лако разноси и по суседној асфалтској површини. Ово бива не само на оним местима, где асфалтска калдрма иде у прдужењу обичне камене, већ и на свима раскрсницама са споредним улицама. Блато на асфалтској површини увек је велика сметња саобраћају, јер оно нарочито када је јако расквашено чини ову површину врло клизавом. Ово је у толико незгодније што бива баш на прелазу од калдрме камене асфалтској. На овим местима увек наступа тренутак кад су коњи са све четири ноге на асфалтској површини, док се кола налазе још на обичној калдрми. Ако је на колима велики товар и кола се крећу полако што обично и бива — то у поменутом тренутку коњи немају под ногама онакав ослонац, какав су имали на каменој калдрми, а који је потребан за теглеће таквих теретних кола по каменој подлози. Овај је тренутак увек опасан за стоку. Тек кад и кола дођу на асфалтску подлогу наступа равнотежа између теглеће стоке и отпора кола.

Поред изложених мана у поменутом извештају од 1889 г. и ово су разлози са којих не би требало асфалтску калдрму градити у варошима где је њена примена теренским приликама ограничена на мали број улица.

Осим ових напомена имали би да додамо још и ово: и асфалтска калдрма изложена је квару, истина у знатно мањој мери од осталих врста калдрме које се у главном данас употребљују. Поправке асфалтске калдрме морају се извршивати увек са извезбаним радницима, отуда и бива да се са оним предузимачем, који врши грађење овакве улице саставља уговор и за њено одржавање. Код вароши са мањим бројем асфалтских улица, ову тачку услова тешко је испунити, јер се предузимачима а ни општинској управи не рентира да држе нарочите раднике и алат за

Напоследку, да је Стеван Дечански незаконит син краља Милутина, и да, као незаконито дете, није могао Милутину бити законити наследник, како би се могло објаснити то што је Стеван, поред свега тога, остао краљем? А што је најзначајније, како би се могло објаснити то што се и његов пород, уз пркос другим законитим наследницима — којих је, поменуто је, несумњиво тада било —, одржао на престолу све док са царем Урошем није изумро.

Нема сумње, ова су факта веома значајна, и не би ништа могла доказивати једино ако би насупрот њима стојала тврђења извора првога реда, али таквих података нема. Свему овоме ваља додати прво речи самога Стевана, како он говори о себи и о својој рођењу, па онда и речи самога краља, Милутина чији смисао доста поткрепљује до сад изнесене доказе.

У својој дечанској повељи говори Стеван: „...азь грѣшныи и недостойныи рабъ Христуу, Стефанъ, краљ... правноукъ светаго Сумсона Немане, и вноукъ Стефана прѣвовѣнчаньнаго краља и сын светаго и крепкаго и прѣвысокаго краља всѣхъ сръбскихъ и поморскихъ земль, Стефана Оуроша, сынъ и наслѣдникъ светаго корвнихъ, вѣтвь и отраслиъ едиnorodна родителю моему светому, възлюбленъ въ сръдци њего паче всѣго живота њего, подь-

поръ и крѣпость старости њего...“¹ Доиста било би од Стевана врло дрско назвати се *јединим изданком* (вѣтовъ и отрасли) *корена Немањина*, кад то у истини не би био, већ кад би био незаконита рода.²

У чувеној својој повељи манастиру свете Богородице Ртачке говори краљ Милутин: „Тъмъже и азъ, рабъ твой Стефанъ Оурошь, самодржавьныйи краљ сръбскии и поморскыи... припадаю къ прѣчистима ногамъ твоима, милости просе и прощеніе грѣхомъ моимъ, грѣшньнаго раба твоѣго, и съ рабомъ твоимъ а съ сыномъ моимъ Стефаномъ и ѿтъ всѣхъ врагъ нашихъ ви-

¹ Miklošich, Monumenta Serbica, стр. 89. Упореди речи Миха Мадја: „Stephanus filius regis Uroscii naturalis qui ab eodem Regem multum diligebatur ut legitimus filius...“ Schwanatner, Scriptores, III, p. 643.

² Доиста се овом месту из Стеванове хрисовуље може изнети двојака замерка. Може се рећи, да је ту Стеван себе и сувише уздизао, а можда је то писар, који је повељу писао хтео тако да напише да би тиме свога господара што више уздигао. Ја мислим да ни једна ни друга замерка нису у свему оправдане, и ако признајем да оне у нечему могу вредети. Ваља обратити пажњу и на то да ниједан Немањић, до Стевана, не говори тако јасно о свом пореклу. Стеван је тако могао говорити из два разлога. Могло је бити да је Стеван хтео да више истакне пакост оних људи који су га у оца обедили; а могло је бити и стога што је Стеван знао да се о њему проноси глас да је незаконита рода (то доказује савремени писар Буркард, чије су речи напред наведене), па је хтео тиме да покаже да то није истина. Речи „вѣтовъ и отраслиъ едиnorodна родителю моему“ по свој прилици хоће да покаже да је Стеван хтео да нагласи како је он *једино законито мушко дете* краља Милутина, и да тиме обележи разлику између себе и Константина.

димьихъ и невидимыхъ...“¹ Ова је повеља писана 15 марта 1305 године.² Ако се има на уму да је у то доба Милутин, сем Стевана, имао и сина Константина, који се свакојако родио пре него што је за Милутина дошла Симонида, — јер он није био њен син — онда би било чудновато зашто Милутин уза Стевана не спомену и Константина, ако у тај мах није имао на уму искључиво наследника свога. Да је Милутин Стевана споменуо само ради тога што му је наследник, имамо посредног доказа и у ранијем и доцнијем таквом обичају код Немањића.³ А што Милутин још тада (1305 године) сматра Стевана за свога наследника, јак је доказ да је Стеван морао бити законита рођења.⁴

3. И ако је напред изнесено доста јаких доказа из којих се јасно види да је Стеван Дечански законит син краља Милутина, и тиме унапред побито супротно тврђење страних извора: да је Стеван Дечански незаконита рода, ипак се неће

¹ Miklošich, Monumenta Serbica p. 68—69.

² Миклошић је овој повељи краља Милутина одређено време између 1305 и 1307 године, а Раки је доказао да је писана 1305. Види Fr. Rački, Bogomili i patareni, „Rad“ jugoslov. Akad. књ. VII (1869) стр. 171, нап. 5.

³ Тако знамо да је Стеван Првовенчани у својим повељама помињао уза се често Радослава, Стеван Дечански Душана, а Душан Уроша.

⁴ Овако су ове речи у овој Милутиновој повељи схватили Руварац („Вила“ за 1865 год. стр. 468) и Ив. Павловић („Стефан“ еписко владалачко име“, Отаџбина“ књ. XIII, 1883, стр. 315).

оправку овакве калдрме, а за такав мали посао радници са стране тешко се могу добити.

4. *Макадам.* И о овој врсти патосања коловоза напред поменути комисија изнела је у своме извештају опширно мишљење, које и потписани усвајају, па према томе за Београд не можемо препоручити поширање коловоза, а нарочито не у улицама главнијег саобраћаја.

Како је од важних улица, улица Великог Милоша до сада била патосана макадамом, чије је грађење и одржавање стајало општинску касу према користима несразмерно много. И имајући на уму ону силну прашину и блато, као праву беду за сву околину ми смо мишљења, да се у целој овој улици почев од хотел Лондона па до варошког реона шесе избацити и замени калдрмом. Ово да се неизоставно изврши на делу ове улице од Војне Академије па до кафане Лондона. Овај део улице да се калдрмише тесаним каменом. Према његовом положају и нагибу мишљења смо, да је овај део улице врло згодан да се на њему врше проба различитим каменом и то онако како се то од стране ове, као и оне раније комисије предлаже.

Остала партија ове улице од Војне Академије па до рејона варошког да се калдрмише ситним дотераним каменом и то по целој ширини коловоза.

Макадам да се употреби само код друмова који иду ка вароши у колико долазе у варошки атар. Материјал да се употреби од најбоље врсте топчидерског кречњака сиве или плавичасте боје, а по могућству да се узме и крупни кварцни шљунак из моравске долине.

Б. Пешачке стазе

При грађењу тротоара ваља најпре поставити ивично камење. То камење гради се од обрађеног камена, висина његова не треба да је већа од 30 см.; ширина се узима до 25 см. а дужина варира између

0.60—1.50 м. Тако имамо да се ивични камен узима у Берлину 0.60 м. Дисендорфу 0.75 м. Елберфелду 0.80 м. Хановеру 0.80; Крефелду, Штрасбургу и Кенигсбергу по 0.90 м. Хамбургу, Лајпцигу Штетину, Шарлотенбургу, Кемницу, Данцигу и Дрезди по 1.00 м. Ахену 1.25 м. и Бреслави 1.50 м. И ово престављају минималне дужине ивичног камена.

Ивично камење или треба да се просто усађује у подлогу или да добија зид као подлога.

Саме плоче за тротоар треба узимати од гранита или пешчара. Ширина њихова да је 0.50 до 0.80 м.; дужина 1—2 м. а дебљина 10—15 сантиметра. О овим плочама као материјалу за тротоар, важи оно, што смо напред навели за калдрму.

За тротоаре ми би могли, сем горњег начина израде да препоручимо још и *тротоар од мозаика*. За овај треба узети тудан шљунак од кречњака. Сваки камичак да има у свима правцима величину од 5—6 см. Горња површина сваког камена да је равна. Овај туданик полаже се у слој песка 10 см. дебљине и сваки камен са околним што тесније споји но без чивијања. Не треба их полагати у бетонску подлогу или у малтер, јер ово не само да је скупо, већ је и неподесно због пуцања на мразу и при слегању земљишта. У Немачкој овакав мозаички тротоар стоје по кв. метру 3—4 марке. Он је усвојен у великој мери у: Берлину, Магденбургу, Дрезди, Лајпцигу, Хагу и многим другим варошима. Осведочене добре стране његове ове су:

- Тротоар стално задржава своју потребну раваност и суши се брзо;
- Мраз не утиче на његову постојаност.
- Јефтин је и даје се лако поправити и
- Слагањем разнобојног камена може се добити и леп изглед тротоара.

Тротоар од ливног асфалта — веома је тешко израдити онако, какав треба да је.

ни они обићи: обратиће се пажња на вредност њихова казивања. То се и мора урадити зато што су ти извори били најглавније врело одакле су доцнији писци црпили доказе о незаконитости Стеванова рођења; а то, сем тога, треба урадити и ради тога што ће се претресањем казивања тих савремених а страних писаца доћи и до занимљиве слике: како је ондашња Србија изгледала у очима странаца. —

Извора, које су писци — од Орбинија почевши па до данас — имали пред собом пишући о Стевану Дечанском, има на број *пет*: два византиска, Пахимер и Григора, затим забелешке Сплећанина Миха Мадиджа, путопис калуђера Букарда и писмо папе Јована XXII од 1323 године.

Према томе како извори говоре о законитости Стеванова рођења, могу се поделити у две групе; у једну би дошли Пахимер и Григора, а у другу остала три извора. Пахимер и Григора управо ништа изречно не кажу о Стевану и његову рођењу, да није ових других, по њима се не би смело рећи да је Стеван Милутинов син — те би, према томе, било излишно и разматрати на овоме месту оно што они кажу. Али се то мора учинити зато што су сви историци, који су ово питање расправљали, збиља оверавали своја мишљења резултатима из њихова казивања. Они су, дакле, служили као потпора ка-

зивању извора из друге групе. Зато ће се на овоме месту прво узети на око та потпора и видети да ли је она била у стању да поткрепи казивања извора из друге групе.

Унапред се, без устезања, може рећи, да је веома слаба помоћ коју су присталице мишљења, да је Стеван незаконита рођења, добивали од Пахимера и Григоре, јер казивања тих двају писаца противе се неким несумњивим фактима, па, шта више, и сами себи противрече. И ако је онда и у Србији, па јамачно нашироко око ње, било познато да је краљ Милутин имао сина који му је, као што је већ речено, био залога за мир код татарскога хана Ногаја и кога је, кад се отуда вратио, Милутин оженио једном царском ћерком, дао му једну знатну своју област на управу и назвао га краљем, ипак и Пахимер и Григора без колишења тврде да Милутин, пре женидбе своје Симонидом не само *није имао законите деце*, него *није деце имао никако*.¹ Пахимер прича да је Милутин једва дочекао понуду Андроникову: да се ожени његовом сестром Јевдокијом — јер се бојао старијега брата Стевана (Драгутина), коме је као најстаријем сину покојног српског краља, имао допасти краљевски престо, али је без правога узрока био збачен — што је тобож био хром. Драгутин је, вели даље Пахи-

При набавци материјала, као и при самој изради потребан је строг надзор.

Асфалт треба постављати на бетонску подлогу 10—15 см. дебљине. Израда ове подлоге стаје према дебљини њеној и врсти употребљеног цемента различно. А целокупна цена овог тротоара у Немачкој обично је 6.5 марака по кв. метру. Ова цена може да се сматра као нормална и за места која су више удаљена од фабрике асфалта.

Добре стране овог тротоара ове су: трошкови за одржавање незнатни су; поправке врше се брзо; лако се одржава у чистоти; кроз њега не понире влага и нечистоћа у терен, по њему се лако иде изузев при поледици и на послетку спољни изглед пријатан је.

Слабе су му стране ове: радови испод њих приметни су и скупи, због дима и смрада при грађењу прилично је непријатно за мимопролазеће. Но све ово није тако да се не да избећи; с тога можемо и ову врсту тротоара да препоручимо. Дебљина слоја асфалта 1.50—2.50 см.

Тротоари од пресозаног асфалта. — Ову врсту тротоара не би могли да препоручимо, јер је скупља, а не може се рећи, да има бољих особина од пређашњег. Овакав тротоар клизавији је, па отуд и непријатнији за ход, нарочито при влажном времену.

Изнесећи у предњем наше мишљење о најрационалнијем калдрмисању Београда као допуну поменутом извештају од 1889. год. не можемо, а да још једном не нагласимо, да је за правилно решење овога питања од неопцењиве важности, да се општини препоручи, да предузме озбиљне студије по овоме питању, калдрмишући различитим материјалом мање површине улица. Овакви покушаји може се рећи, да су једини стварни основ за рационално решење овога питања. Разуме се, да они само тада могу бити од вредности, ако се правилно извршују и ако се на њима врше тачна опажања и резултати брижљиво прикупљају.

мер, владао мирно у једном делу своје очевине и, између осталог, спремао своју децу, намеравајући да им доцније преда престо, на коме тада, у место њих, сеђаше краљ Милутин.¹ Пахимерове речи могу се двојако разумети: или је хтео рећи да је краљ Милутин, кад је краљ Драгутин оступио с владе (крајем 1281), имао само незакониту децу, те није имао коме оставити престо или деце није имао никако. Напред је, према Григори, речено да је Милутин имао Стевана око 1276 год., и према томе Пахимерово је казивање погрешно ако је наведеним речима хтео да рече да Милутин у време женидбе Симонидом није деце имао никако. Прво разумевање: да је Милутин крајем 1281 године имао само незакониту децу, противи се казивању самога Пахимера, који — као што је напоменуто — изреком тврди да је прва жена краља Милутина била за њим законито венчана.² Пометња и нејасност Пахимерова овде се најлепше показује. Његова би се грешка могла још и правдати тиме што он, као што је већ речено није о томе био лепо обавештен, али се код Григора лепо види да је така грешка скоро хотимична. Григора, који каже да српски краљ Милутин ни од једне своје жене

¹ Pachimeres, De Andronico Palaeologo lib. III, cap. 30, p. 273—4.

² Pachimeres, ibid.

¹ „ἡ παιδοποίησις δὲ μετ' οὐδεμιᾶς τῶν τριῶν“ Gregoras, Byzantina historia, lib. VI, стр. 9, p. 203.

РАД ОДБОРА ОПШТИНСКОГ

РЕДОВНИ САСТАНАК

15 новембра 1902 год.

Председавао заступник председника општине кмет г. Владимир Лацковић. Од одборника били: г. г. Д-р М. Радвановић, А. Ј. Аксентијевић, Јов. Максимовић, С. Авријел, Милош Валожић, Љуба Дојчиновић, Јован Смедеревец, Мих. М. Ђорђевић, А. Н. Крестановић, Дим. Наумовић, Св. Јанковић, Тома Цинцар-Јанковић, Д-р Јован Ђурић, К. Теодосијевић, Ђорђе Н. Петровић, М. Климе, Урош Ђегајевић, Лазар М. Матић, М. Капетановић, М. А. Павловић, Никола И. Димитријевић и Дамњан Стојковић

Деловој, Мих. М. Марјановић.

(СВРШЕТАК)

X

Продужен је претрес у појединостима пројекта расхода буџета суда београдске за 1903 годину и по прочитању сваке тачке по особ, — одбор је решио:

Да се у буџет суда београдске општине за 1903 годину ставе и следећи издаци:

9. Пожарничке:

110. За набавку пожар. ствари три хиљаде динара.

111. За мазање прибора и трена пет стотина динара.

10. Разне:

112. Станарина 18 порезника по 50 динара десет хиљада осам стотина динара.

113. Дневнице поротника хиљаду дин.

114. Дневнице грађевин. одбору три хиљаде динара.

115. За светковине две хиљаде пет стотина динара.

116. Одело пожарника и службеника пет хиљада динара.

117. За псеће марке три стотине динара.

118. За утамањивање паса хиљаду две стотине динара.

119. Кланичне потребе три хиљаде динара.

120. За храну коња и ждребади деветнаест хиљада и сто динара.

121. Пастувском сместишту у Топчидеру хиљаду динара.

11. Добротворне:

122. Пензионом фонду чиновника и службеника београд. општине десет хиљада динара.

123. Фонду сиротних Великошколаца шест стотина динара.

124. Фонду инвалидском (за траву) сто динара.

125. Награда Видовданских темата шест стотина динара.

126. Благодјање Вука Караџића шест стотина динара.

127. Друштву „Краљ Дечански“ хиљаду динара.

128. Школи занатлијској сиротне деце хиљаду динара.

129. Школи трговачке омладине пет стотина динара.

130. Школи радничкој женског друштва хиљаду динара.

131. Бакону дунавског краја седам стотина двадесет динара.

132. Мухамеданској богомољи две хиљаде четири стотине динара.

133. Народном позоришту три хиљаде шест стотина динара.

134. Ануитет зајма за цркву Св. Александра невског десет хиљада динара.

135. Храму Св. Саве (решење одбора АБр. 4158/902) три хиљада динара.

136. Фонду болничком пет хиљада динара.

137. Опште радничком друштву пет стотина динара.

12. Ванредне:

138. Парничне таксе две хиљаде четири стотине динара.

139. Непредвиђене потребе четири хиљаде шест осам динара и двадесет и три паре.

XI

Одборник г. Јован Смедеревец изјављује, да је као члан ужег одбора за проучење предлога

суда за одобрење накнадних кредита за ову годину, у коме је одбору сем њега и одборник г. Светозар Јанковић, са г. Јанковићем преследујући шта је на партију за набаву кланичних потреба у овој години набављено дошао до закључка, да се на кланичним потребама може постићи за идућу годину уштеда, ако се канап који се употребљава на кланици краћи употребљава као и ако се пломбе израђују мање.

С тога тражи да општ. суд изда својим органима на кланици и онима, што пломбе израђују наређење да се пломбе мање израђују, а канап краћи употребљава.

Заступник председника општине изјављује, да ће издати потребно наређење у смислу овог захтева одборника г. Смедеревца.

Одбор је примио к знању ове изјаве.

XII

Одборник г. Тома Цинцар-Јанковић пре него се продужи претрес у појединостима расхода буџета суда београдске општине за 1903 годину а имено пре него се приступи претресу расхода на општ. водовод тражи, да му се да обавештење о следећем:

Да ли сада постоји инжењер помоћник управника водовода; зашто су повећане позиције расхода: на угљ и материјал за гориво, на мазање машина и на раднике. У опште зашто сада пројект расхода буџета на општински водовод за 1903 годину износи око 211.000 дин. док је буџет за 1900 г. на водовод износио око 150.000 динара.

Одборник г. Солман Авријел замера одборнику г. Цинцар-Јанковићу зашто сада тражи ово обавештење, кад је исто имао да добије кад је оцењивао овај пројект као члан буџетске комисије.

Одборник г. Тома Цинцар-Јанковић изјављује, да ово обавештење није могао раније да добије с тога, што управник водовода није био присутан раду буџетске комисије већ је комисији том приликом обећано, да ће јој се дати тражена обавештења доцније.

Заступник председника општине позива управника водовода, да даде тражено обавештење.

пре Симониде није имао порода (*ἀπαιδοποίησε δὲ μετ' οὐδεμιᾶς τῶν τριῶν*), знао је да је у Србији 1326 године владао краљ, који беше син краља Милутина и рођак цариградском деору, па је, шта више и лично знао Стевана и знао колико му је отприлике година;¹ па само да је хтео рачунати, видео би да је Стеван двадесет година старији од своје маћехе Симониде, и да је према томе био већ зрео човек, кад се она удала за његова оца.

То што Григора изречно тврди а Пахимер наговештава да краљ Милутин пре своје женидбе Симонидом није имао деце и ако су знали (бар то је Григора врло добро знао) да је краљ имао одрасла сина, не може се друкче протумачити, већ се мора узети да су они то хотимично прећутали. Али је питање зашто би они то учинили? Одговор на ово питање прилично је прост. Он се налази у душевном расположењу поменутих писаца према Србији и њеном владоцу. Треба се само сетити како заповедник византиске војске, која је у Македонији ратовала против краља Милутина пише цару Андронику да се Србија не може друкче одбити од нападања на византиске крајеве и градове ако се са краљем Милутином не склопи мир на који било начин. Та немоћ византиске царевине

да сузбије српску војску од својих граница понижавала је Византинце, а дворске људе, као што су били Пахимер и Григора, шта више и огорчавала. Стога је лако појмити са каком је скрупулом Пахимер посматрао ове догађаје, а с каком их се Григора сећао, и како су они о њима помен могли оставити! Да онако пишу, једини и најглавнији им је разлог био у томе што они нису никако могли признати, да је цар Андроник морао своју петогодишњу ћерцицу Симониду дати краљу Милутину — (коме је тада било 45 година — пет година, вели Григора, био је старији од свога таста), само зато што га се бојао и што је Византији било потребно његово пријатељство; већ то тумаче неком измишљеном потребом краља Милутина. Ко познаје византиску притворност, лако ће схватити да је овако казивање сасвим природно, и да они радо претерано цене оно што је византиско а да потцењују оно што је туђе.

Ако се дакле при читању византиских писаца има на уму ово што је овде о њима речено, видеће се лепо да они истину говоре само о ономе што нема никакве везе са њиховим интересима, и — разуме се — о чему су добро обавештени. А из овога је опет јасно колико им треба веровати кад говоре о Милутиновој деци од других његових жена, кад су у питању права на

српски престо оне Милутинове деце, које би му родила Симонида, одива из цариградског двора.

4. Нешто друкче стоји ствар са другом групом извора, једно зато што они изрично говоре да је Стеван незаконит син краља Милутина, а друго и зато што се не може за све рећи да су говорили онако пристрасно као византиски писци. Али и у њихову казивању има понешто што може потпомоћи да се њихова права вредност одмах упозна.

Да прво узмемо преда се речи папине. Цело место где папа говори о Стеванову рођењу гласи: „*Ut igitur idem Rex, postquam prescriptam humiliter suscepit et professus fuerit fidei veritatem, tanquam intimus ecclesie, filius inter alios catholicos ecclesie principes letetur et gaudeat nomine christiano, dictumque Regnum contra omnes temporum turbines et incursum infidelium nationum recipiat firmitatem, sibi et heredibus suis honoris exinde magnitudo proveniat et votive materia prosperitatis accrescat: discretioni vestre presentium tenore committimus et mandamus, quatenus cum dicto Rege, quem, sicut accepimus, quondam Orosius Servie Rex, pater eius coniugatus genuit de soluta, ut huiusmodi nonobstante defectu libere ad quemlibet honorem seu dignitatem serenitate Regie congruentem et quoslibet*

¹ Gregoras, Byzantina historia, I, 456—457.

Управник водовода даје тражено обавештење.

Одборник г. Милан Калешановић предлаже да се усвоји пројектовани расход на општински водовод за 1903 годину, а да се одреди једна комисија, која би са управником водовода извидела може ли се код општ. водовода у идућој години постићи каква уштеда.

Одборник г. Јован Смедеревац изјављује, да он са одборником г. Светозаром Јанковићем, као чланови ужег одбора за проучење предлога суда за одобрење накнадних кредита за ову годину већ извиђају издатке на општ. водовод за ову годину и да ће о томе поднети извешће из кога ће се видети, колико се уштеда и на чему код општ. водовода за 1903 годину може постићи.

Одборник г. Dr. Јован Бурић предлаже у ову комисију одборника г. Тому Цинцар-Јанковића.

По саслушању тога, продужен је претрес у појединостима пројекта расхода буџета суда београдске општине за 1903 годину и по прочитању сваке тачке по особ, — одбор је решио:

Да се у буџет суда београдске општине за 1903 годину ставе и ови издаци:

В. Водовода расход:

1. Плате:

140. Управнику инжењеру девет хиљада динара.

141. Инжењер помоћник управника четири хиљаде динара.

142. Цртачу хиљаду осам стотина динара.

143. Надзорник свију машина и магацина три хиљаде шест стотина динара.

144. Књиговођа две хиљаде четири стотине динара.

145. Благајник две хиљаде динара.

146. Деловођа-ревизор пописа две хиљаде динара.

147. Извршилац хиљаду осам стотина динара.

148. Писари 1440+1200 две хиљаде шест стотина четрдесет динара.

149. Магационар хиљаду пет стотина динара.

150. Контролори седам хиљада девет стотина двадесет динара.

151. Служитељи 900+800 хиљаду седам стотина динара.

152. Машиниста на Белим водама три хиљаде динара.

153. 2 помоћника по 1650 три хиљаде три стотине динара.

154. 3 ложача по 1080 три хиљаде две стотине четрдесет динара.

155. 3 чистача машина по 900 две хиљаде седам стотина динара.

156. 3 ноћна чувара по 720 две хиљаде сто шест динара.

157. Чувар зграда у пробирници хиљаду осамдесет динара.

158. Надзорник мреже две хиљаде четири стотине динара.

159. Помоћник хиљаду две стотине динара.

160. Монтер за цев и водомере хиљаду пет стотина динара.

2. Пошребе:

161. Угаљ и дрва са превозом угља и материјала шест и шест хиљада динара.

162. Мазање свију машина седам хиљада пет стотина динара.

163. За материјал и алат двадесет хиљада динара.

164. За намештај, инструменте и књижицу две хиљаде динара

165. Канцеларијски и цртаћи материјал две хиљаде динара.

166. Осветљење зграде две хиљаде пет стотина динара.

167. Оправка и одржање зграда две хиљаде динара.

168. Дневничари - раденици четрнаест хиљада динара.

169. Дијурне особља две хиљаде динара.

170. Ограда и пошумљавање Белих вода две хиљаде динара.

171. За све оправке општ. возова и ствари и ков коња четири хиљаде пет стотина педесет динара.

В. На основну наставу

I. Плате, повишице и додаци:

172. Плате и повишице учитеља - ца сто седам хиљада динара.

173. Допаци управитељима хиљаду две стотине динара.

174. Додатак деловођи школ. одбора две стотине четрдесет динара.

175. 2 школска лекара пет хиљада динара.

176. Станарина и огрев учитеља - ца тридесет шест хиљада динара.

177. Заступницима оболелих учитеља - ца две хиљаде динара.

II. Школске зграде и њихово одржање.

178. Кирије за грађанске школе три хиљаде динара.

179. Кирије за основне школе два наест хиљада динара.

180. Оправке и доправке школ. зграда десет хиљада динара.

181. На увођење телефона и електричног осветљења хиљаду две стотине динара.

182. На уређење школских дворишта хиљаду динара.

183. На потпоре забавиштима шест хиљада динара.

III. Књижица, учили, уџбеници и друге ђачке пошребе.

184. На школске и ђачке књижице две хиљаде динара.

185. На учили (школски музеј) две хиљаде динара.

186. На материјал за мушки руч. рад хиљаду динара.

187. На материјал за женски ручни рад сиромашним ђацима хиљаду динара.

188. На уџбенике и остале потребе сиромашним ђацима пет хиљада динара.

189. На поклон књига о испитима хиљаду динара.

actus legitimos admittatur, et quod filii sui legitimi sibi in dominio et honore succedant, auctoritate apostolica, qua in hac parte vos (sc. legatos) fungi volumus, et de apostolice plenitudine potestatis dispensatis.¹ Речи „coniugatus genuit de solita“ могу се на три начина разумети. Може бити да је папа мислио да се краљ Милутин оженио женом која је пре тога била са неким, јамачно неправилно, разведена и да му је та жена родила Стевана. Затим може бити да се мислило да је Стеван рођен после пошто му се мати развела са оцем; и најзад може бити да се хтело рећи оно исто што и Буркард вели: да је Милутин ако је био по закону ожењен, добио Стевана од неке своје наложнице. Према значењу које је реч *solutus* имала у средњем веку,² треће је значење најоправданије, и према томе могло би пасти све оно што је раније изнесено у потврду законитости Стеванова рођења. Али у самим наведеним речима у папском писму има нешто што смета да се оно што оне кажу прими без приговора. Папа не каже да је поуздано оно што вели; већ сам додаје да је он *такво* (*sicut accepimus*). А природна је ствар

да се не сме насивати ништа на оним подацима, који и сами имају у себи нешто што смета њиховој поузданости. Али то би сасвим могло вредети само тако, ако не би било других података, који независно од овога, тврде исту ствар. Има један такав податак.

Калуђер Буркард, у већ поменутом свом путопису, каже за Милутина: „Овај Урош узе за жену госпођу Јелисавету, сестру госпође бабе ваше (говори францускоме краљу Филипу VI де Валоа) после је отера па се за живота њена, наново ожени Ђерком цара грчкога, који је онда био, а сестром овога што сад царује. Али ни с једном од тих жена не имаде деце, него је имао два сина од две наложнице, од којих једном беше име Константин, а другоме Стефан, који поста отац ономе што сад против-правно држи краљевину Рацију.¹ На први поглед може се чинити да су ове речи јака потврда оних у папском писму, и кад би се имало на уму да је Буркард био и у Србији, онда се не би имало куд него би се морало као сасвим поуздано примити да је рођење Стевана Дечанскога незаконито. Али има и овде незгода.

Прво: Буркард, за кога би се могло рећи да је био поуздано обавештен о ономе што прича, сасвим погрешно говори о Милутино-

вим женидбама. По његову причању излази да је краљ Милутин жењен свега двапут, а он се четири пута женио. Па кад је у овоме погрешно, онда чиме се може доказати да он не греша и кад говори о Милутинову породу?

Друго: Буркард каже да су за Милутином биле само Јелисавета, кћи католичкога угарскога краља, и Симонида. Питање је сада да ли он није сматрао да су оне друге две Милутинове жене биле његове наложнице, особито ако се има на уму да је он, као католик, исто онако као и византиски писци могао сматрати да ниједна Милутинова женидба није правилна сем женидбе са Јелисаветом?

Најзад, има још нешто што чини, да се мора веома обазриво примати оно што Буркард каже о Србији, а то је његова необична пристрасност: по његову мишљењу Србија је дивљачка држава а њен владалац и дивљак и зликовац.¹ Није оправдано рећи да је оно што он говори о Стевану и законитости његова рођења сам он измислио. Може бити да је у време кад је Буркард долазио у Србију, било у Србији, а особито међу католицима у приморју, мишљења да је Стеван Дечански незаконита рода, исто

¹ Theiner, Monumenta Hungariae, Tom. I, p. 492. Писмо је ово писано 12 јуна 1323 године.

² Реч „solutus“ у средњем веку значила је „неожењен човек“ или — у женском роду — „неудато женско“ (coelebs, qui uxorem non duxit). V. Du Cange, Glossarium mediae et infimae latinitatis, Niort, 1886. t. VIII, p. 532.

¹ „Годишњица“ XIV (1894) стр. 23—24.

¹ Како је Буркардо био расположен према Србима најлепше показују ове његове речи: „А ако ко хоће да чује што и ономе што сад влада у Рацији, о сину тога

IV. Намештај, канцелариске и кућевне потребе.

190. На канцеларијске потребе и остало за све школе и школски одбор две хиљаде пет стотина динара.

191. На ствари за наставу које се троше у школи пет стотина динара.

192. На ствари за одржање чистоће хиљаду пет стотина динара.

193. На школски намештај за нова одељења као и за замену старог неупотребљивог намештаја новим шест хиљада динара.

194. Намештај и друго за грађанску школу шест стотина динара.

195. Штампање објава и позивница сто динара.

V. Послуги :

196. На подвоз за вршење школског надзора три стотине шест динара.

197. На плату послужитељима осамнаест хиљада динара.

XIII

Прочитана је позиција пројекта расхода буџета суда београдске општине за 1903 годину која гласи: „VI. Огрев: 198 на огрев школа 15000 динара“.

Одборник г. Тома Цинцар-Јанковић налази да би се могло код ове позиције доћи до уштеде, ако би се испитало тачно, колико је за које одељење потребно према прописаној топлоти за школе дрва за огрев дотичног локала за годину дана, па од уштеде, која се постигне дати 50% дотичном фамудузу. Сем тога мање би се дрва трошило кад би се употребљивала извесна количина сирових дрва.

Одборник г. Јован Смедеревач налази, да би се мање трошило на огрев школа и уопште општ. зграда, кад би се дрва набављала с пролећа.

Одборник г. Јован Максимовић изјављује, да се оно што би хтео одборник г. Цинцар-Јанковић, не може постићи давањем процента од уштеде фумудузима, јер је конструкција и рас-

поред школских зграда које се дрвима греју за то неподесна.

По саслушању тога, и по прочитању осталих тачака по особ, — одбор је решио:

Да се у буџет суда београдске општине за 1903 годину ставе и ови издаци:

VI. Огрев :

198. На огрев школа петнаест хиљада динара.

199. На 2 ложача две хиљаде дин,
200. На одржање централног грејања пет стотина динара.

201. На чишћење димњака сто дин.

VII. Благосејане :

202. На помоћ фондовима за одевање ђака две хиљаде динара.

XIV

Продужен је претрес у појединостима пројекта расхода буџета суда београдске општине за 1903 годину и прочитана позиција која гласи: „На две награде учитељима-цама за расправу о васпитању 200 динара.“

Одборник г. Јован Максимовић изјављује, да је овај издатак непотребан, јер учитељи-це за штампање својих радова имају свој лист.

Ако се овај издатак буде уносио у општ. буџет њиме ће се само помагати поквареност и убијати морал код учитеља-лица јер ће се ова награда издавати као до сада. Њу ће добијати који има пријатеља. Писац ће се договорити с надзорником школа, који рад прегледа и поделити награду.

С тога предлаже да се у општ. буџет за 1903 годину не уноси издатак на ове награде.

Одборник г. Урош Брагојевић не налази да стоји оно што предговорник тврди.

Предлаже да се овај издатак стави у буџет за 1903 годину ако ни због чега другог оно бар ради угледа.

Одборник г. Тома Цинцар-Јанковић изјављује да усваја овај предлог одборника г. Максимовића, ако се са овим наградама поступа онако како одборник г. Максимовић тврди.

По саслушању тога, — одбор је решио:

Да се усвоји овај предлог одборника г. Максимовића и да се у буџет суда београдске општине за 1903 годину не ставља никакав издатак на награде учитељима-цама за расправу о васпитању.

XV

Продужен је претрес у појединостима пројекта расхода буџета суда београдске општине за 1903 годину и по прочитању сваке тачке по особ, — одбор је решио:

Да се у буџет суда београдске општине за 1903 годину ставе и ови издаци:

203. Помоћ трпезама општинских забавишта и склоништа народних школа осам хиљада динара.

204. Помоћ ђачким и учитељским екскурзијама две хиљаде динара.

XVI

Одборник г. Јован Максимовић изјављује, да се из школског буџета плаћају два школска лекара.

Међу тим учитељи ретко виђају те лекаре по школама. Потребно је, да се над вршењем службе од школских лекара води какав надзор. Згодно би било, да у тој цели они добијају потврду од управитеља школа о томе кад су коју школу обилазили, а да им се стави у дужност да бар једном у недељи дана обиђу сваку школу.

Одборник г. Јован Смедеревач захваљује предговорнику на овоме саопштењу.

Тражи да се за вршење службе од стране школских лекара пропише правилник којим би се предвидело како имају да врше школски лекари своју дужност и контролисање истих у вршењу службе.

Одборник г. Тома Цинцар-Јанковић тражи такође да се школским лекарима пропише правилник за вршење дужности и да им се плата не издаје док се не комстатује јесу ли се за дотични месец придржавали истих правилника у вршењу дужности.

Предлаже, да се број школских лекара повећа, ако два лекара не могу због броја школа дужност како треба отпављати.

онако како је могло бити и противнога. Природна је ствар да ће Буркард од два разна мишљења о српскоме краљу пристати уз оно које краља обележава као бесправнога краља и отимача.

Рђаво мишљење о краљу Милутину у приморју могло је постати нарочито онда кад је он отпустио Јелисавету и кад се оженио Бугарком. То и лакоћа његова с погледом на женидбе, могло је учинити

слепога (о Душану, сину Стевана Дечанскога, о коме пре овога причао), знаће за поуздано, да и ако је мањи телом и млађи веком, ипак надвигује своје старе отровом злоће доиста нечувене и дрекошћу воље, јер он ухвати, осуди, бади у тамницу, и више него сурово преда смрти свога властитога оца, који је, као што је речено, незаконито рођено кошице, зао од рођења, тиран сурови, убица свога сина и брата (Буркард вели да је Стеван удавио свога сина Душицу зато што је овај „чуо да је по бистрини својој он опазио да му је отац прогледао, јер се Стеван „поплашио да се тим путем не би тајна како год проказала и прочула“, „Годишњица“, XIV—1894 стр. 25), и био би оцуубица, да је до њега стојало. Ето видите, мој господару, (говори францускоме краљу Филипу VI), како вам описујем цара Грчке и краља Расије, горе поменуте, заједно с кућом њиховом, такве како су познати свему Истоку и како сам их, у већини случајева, ја сам собом познао. Нека се сад по томе ваша мудра обааривост промисли, па нека процени да ли се икако сме ослонити на такве људе у ономе што би обећали, што би се заклели, и што би јемчили; они су племе покварено и зло, лоза до зла Бога непоштена. Они Бога зло осећају; пркву никако не слушају; убијају своје пријатеље и родитеље; не штеде ни рођене деце своје, него их убијају; они упропашћују и кваре своје властито племе. То су они који су својим рођацима туђини, својим пријатељима непријатељи, својим непријатељима дворбеници; непоуздани за оне који их љубе, издајници за оне који их помажу, гониоци својим поданицима, отмичари спрам туђих права, а сурове убице своје властеле.“ „Годишњица“ књ. XIV (1894) стр. 25—26.

да се појави мишљење особито у католика како краљ Милутин, сем Јелисавете, није имао законитих жена и да се према томе — а пошто Јелисавета није родила ниједно мушко дете — сматра да сва друга Милутинова деца нису законита.¹ Није нимало чудно ако је и Миха Мадје (свакојако после 1320 године) под утицајима оваког, без сваке сумње — изврнутог, мишљења написао поменуто своју белешку о Стевану Дечанскоме.²

Ако се дода и то да ниједан од ова три извора није писао о Стевану раније од 40 година после његова рођења, онда је из свега овога јасно да су извори који тврде да је Стеван Дечански незаконита рода исто тако непоуздани као што су наши нејасни, па — шта више — могло

¹ Могло је бити да се у католичком свету, и пред онога што је изнесено као доказ да Јелисавета није Милутину законита жена, сматрало да она јесте у законитом браку са краљем, и да се тим мишљењем Милутин хтео послужити кад је хтео своју кћер Царицу — коју му је Јелисавета родила — дати за жену Карлу, сину Карла де Валоа. Гласник XXVII (1870) стр. 322.

² Забелешке Миха Мадје нису ништа друго него бележени гласови који су са разних страна стизали у Приморје. То је у осталом врло лепо Рачки запазио, кад каже: „Kada čitam historiju Miha Madija čini mi se, da imam pred očima pisca, koj je u svoju spomenicu bilježio zanimljive po njegovu sudu suvremene zgođe, te upisivao glasove i viesti upravo onako, kako mu dopirahu do ušiju. On je te zgođe, glasove i viesti podijelio u neke glave, a stavio im je natpise tako rekav bombastične, koji u citacuu podbuduju mnogo veća očekivanja, nego li bi po sadržaju glava vlastni bili.“ Rački, Ocjena izvora. „Knjizevnik“ књ. I (1864) стр. 546.

би се рећи да говоре о овој ствари сасвим наопако. И тако наведени догађаји из живота Стевана Дечанскога остају као небориви докази да Стеван Дечански није незаконит син краља Милутина, и да је, према томе сасвим погрешно мишљење и савременика и неких доцнијих историка, који тврде да је Стеван Дечански противправни наследник краља Милутина; напротив, он је био законити наследник, ако је та његова законитост зависила само од законитости његова рођења.

5. О Стеванову детињству, као и о детињству свију осталих Немањића, не зна се много појединости. Не зна се где се родио и где је живео док није постављен за управника у Зети. Његова личност у толико је позната уколико је у свези са догађајима у Србији, и у колико је позната природа тих догађаја према подацима који данас могу за то послужити. Један га његов биограф (у родослову) први пут помиње као таоца у татарскога хана Ногаја, а тада је Стевану било око седамнаест година; а други (Цамблак) почиње причање о његовом животу моментом када Симонида наговара Милутина да га ослепи, дакле кад је Стевану било око тридесет и осам година.

(Наставиће се)

Одборник г. Манојло Клиџић тражи да се пропише правилник за вршење дужности од стране школских лекара, а да се за контролисање истих установе књиге код управитеља школа, у које ће лекари уписивати дане посећивања школа, из којих би управитељи школа имали сваког месеца да шаљу изводе шефу општ. лекара.

Одборник г. Урош Благојевић је за правилник за вршење службе од стране школских лекара, али да се у исти унесе, да су лекари дужни обићи школу и на позив учитеља.

Заступник председника општине изјављује, да ће извидети како школски лекари врше службу и да ће општ. суд у споразуму са шефом општ. лекара и школским одбором, као надлежним прописати правила, како ће школски лекари вршити своју службу.

По саслушању тога, — одбор је примио к знању ове изјаве.

XVII

Продужен је претрес у појединостима пројекта расхода буџета суда београдске општине за 1903 г. и по прочитању сваке тачке по особ, — одбор је решио:

Да се у буџет суда београдске општине за 1903 годину ставе и следећи издаци:

VIII. Регулација вароши:

205. За исплату већ извршених и будућих регулација три стотине хиљада дин.

XVIII

Приступљено је претресу у појединостима пројекта расхода буџета новог гробља без београдске општине за 1903 г. и по прочитању сваке тачке по особ, — одбор је решио:

Да се у буџет новог гробља београд. општине за 1903 годину ставе и ови издаци:

I. Плате:

1. Благајнику хиљаду динара.
2. Надзорнику две хиљаде пет стотина динара.
3. Писару хиљаду две стотине динара.
4. Зидарима две хиљаде пет стотина динара.
5. 8 гробара по 800 шест хиљада четири стотине динара.
6. Чуварима гробља хиљаду шест стотина осамдесет динара.

II. Пошребје:

7. Одржање парка и чистоће пет хиљада динара.
8. Материјал за гробнице дванајест хиљада динара.
9. Нумерисање гробова пет стотина динара.
10. Набавка и оправка алата сто динара.
11. Огрев и осветљење три стотине динара.
12. На сарану сиротиње две хиљаде динара.
13. Грађење и оправку путова пет хиљада динара.
14. Штампање формулара и објаве две стотине динара.
15. Одело зидара, гробара и чувара осам стотина динара.
16. Храна паса сто педесет динара.
17. Вишак прихода што преко расхода остаје у дванаест хиљада шест сто-

тина седамдесет динара да се употреби за увећање готовине гробљанског фонда.

XIX

Одборник г. Јован Смедеревач изјављује, да се и по буџету новог гробља београдске општине за 1903 годину могу да постигну уштеде: ако се гробари употребе и на копање гробница и ако се за зидање гробница не држе стални зидари, већ ако се зидање истих врши путем погодбе.

Заступник председника општине изјављује, да прима ову напомену одборника г. Смедеревца и да ће општ. суд учинити све што се може учинити, да се дође до уштеде и по овоме буџету

ОПШТИНСКЕ ВЕСТИ

Општински одбор није могао одржати своју седницу заказану на дан 16. ов. м. због недоласка довољног броја г.г. одборника у исту.

Тутори капеле на дунавском крају. Одбор општински изабрао је за тудоре капеле на дунавском крају и то: за главног Косту М. Марковића, бакалина, а за помоћнике г.г. Ристу Димитријевића, каф. и Косту Илића, зидара.

ВОЈНЕ НАБАВКЕ

На дан 20. тек. месеца држаће се у интендатури Дунавске дивизијске обласне команде ванредна усмена лицитација за набавку 1.087.500 кгр. пшенице, 362.500 кгр. ражи и 2.010.000 кгр. зоби (овса или јечма).

Лицитација почеће у 9 сати пре подне и трајаће до 11 сати, свега два сата.

Кауција је за српске грађане 10, а за стране поданике 20% у новцу, или у државним хартијама, у акцијама Народне Банке по курсу, у заложницама Управе Фондова и неисплаћеним војним рачунима по номиналној вредности, у акцијама српског бродарског друштва у $\frac{3}{4}$ њихове номиналне вредности, у интабулацији на непокретно имање до половине његове вредности.

Из канцеларије команде Дунав. дивиз. области К.Е. № 321, 16. јануара 1903 год., у Београду.

О Б Ј А В А

По решењу одбора и суда општ. београдске од 18. децембра прош. год. АБр. 10.876 управа трошаринска продаваће на дан 27 Јануара ове год. од 9 до 12 часова пре подне, пред трошаринском станицом на Савској обали своја два чамца која су јој непотребна.

Продаја ће вредети кад је суд буде одобрио.

Кауција се полаже 20 динара.

Продаја ова даје се јавности и позивају се купци да на исту дођу.

Бр. 209. Од Управе општин. трошарине 13 јануара 1903 г., у Београду.

О Г Л А С

Начелство окр. београдског доставило је суду београдске општине актом својим од 13 јануара 1903 г. ГБр. 1262 следеће:

„На молбу цигларског керамичког акционарског друштва од 12 децембра 1902 године ГБр. 1262/902 год. којим тражи да му се за своје потребе уступи сувишна вода са „Пашине чесме“ у атару села М. Мокрог луга на друму Београд-Смедерево, начелство је 8 јануара 1903 год. ГБр. 1262/902. донело следеће решење:

Начелство у начелу нема ништа против да се сувишна вода која отиче са „Пашине чесме“ уступи цигларском керамичком акционарском друштву за своје потребе но да би се избегао сваки спор који би могао доцније произићи на случај да је ко раније особеном правном основом задобио већ какво право на ту воду, начелство округа београдског на основу чл. 9, 29 и 33 закона о води одређује на дан 25 Јануара 1903 г. рочиште на које позива сва заинтересована лица и све оне који би полагали ма какво право на ту воду а нарочито г. Влајка Тајсића, председника суда у пензији и заступника школе м. мокролушке да тога дана у 10 сати пре подне изађу на лице места где ће се у њиховом присуству учинити полоцијско-технички извиђај.

Овај извиђај извршиће начелник среза врачарског са инжењером г. Миланом Балтом.

О овоме да се извести и цигларско-керамичко акционарско друштво с тим, да на овом акту утисну још 4,50 дин. так. марке и положи 26 динара на име трошкова око овог извиђаја.

О овоме се извештава суд општине града Београда с молбом да изволи ово решење начелства објавити у Београду с тим да сваки онај који би полагао ма какво право на ову воду 25 Јануара 1903 год. у 10 сати пре подне изађе на лице места код „Пашине чесме“ где ће се тога дана учинити полицијско-технички извиђај.“

О овоме се извештава београдско грађанство ради знања.

Од стране суда београдске општине, 16 јануара 1903 год. Бр. 484, Београд.

Наши претшланици

Молимо претплатнике нашега листа који нису за прошлу годину измирили претплату, да изволе исту што скорије измирити.

Претплату у Београду прима уредник, а иста се може положити и разносачима листа на признаницу његову.

Претплатници из унутрашњости могу положити претплату код поште.